

Õigusloomelise asendustegevuse ilmingud ning paar soovitus, kuidas seda vältida

Allar Jöks

Advokaadibüroo Sorainen nõunik

Ettekande eesmärgiks on praktilistele näidetele tuginedes anda ülevaade puudustest õigusaktide mõjude analüüsimisel ja pakkuda praktilisi lahendusi olukorra parandamiseks.

1. Läbimõtle mata seaduse muudatustega pole võimalik luua head ettevõtluskeskkonda

Eesti ettevõtluskeskkond muutub järjest vähem sõbralikumaks ja veetlevamaks investoritele. Erinevad riikide konkurentsivõimet kajastavad edetabelid näitavad Eestile jätkuvalt langustrendi.¹ Rahvusvahelise juhtimise arendamise instituudi (IMD) konkurentsivõime aastaraamat märgib, et Eesti on 2009. aasta jooksul langenud 23-ndalt kohalt 35-ndale olles selle tulemusega tähelepanuväärseim langeja.

Maailmapanga raporti kohaselt kukkus Eesti 20 kohta lepingute jõustamise valdkonnas, kus mõeldakse nõuete maksmapanekuks vajalike toimingute arvu, kulu ja aega. Languse tingis Riigikogu poolt eelmise aasta algusest kohtulõivude kahekordseks tõstmine. Lõivude tõstmise põhjenduseks toodi, et inimesed peaksid kohtuskäimise ise kinni maksma. Varjatud eesmärgina võis näha soovi riigikassat raskel ajal täiendada.

Jättes kõrvale muudatuse põhiseaduslikkuse, avaldus selle negatiivne mõju ka riigi konkurentsivõimele.

2. Miks õigusloomes ei suudeta (soovita) piisavalt majanduslikke mõjusid arvestada?

Õigusaktide mõju analüüsi vajalikkusest on Eestis räägitud juba rohkem kui kümme aastat. Nüüdseks on Justiitsministeeriumis väljatöötatud esimene juhendmaterjal õigusloomega tegelevatele ametnikele.² Vaatamata sellele võib väita, et õigusloome ja mõjude analüüs elavad tihti erinevat elu.

Suutmatus õigusakti võimalike mõjusid analüüsida tuleneb ametnike vähesest kogemusest ja vastava ekspertteadmise puudumisest Eestis. Nimetatud üritatakse kompenseerida võõrtekstide abil.

Katsed õiguslike vahenditega jõuliselt reguleerida internetis toimuvat, on viinud tihti vastupidiste tulemusteni (Hasartmänguseadus, ravimite reklaami keeld internetis).

Kartelli karistusõiguslikul reguleerimisel on ebapiisava mõjude analüüsi tulemusena jõutud oodatule vastupidiste tulemusteni.

Soovimatus õigusakti mõjusid analüüsida väljendub eelkõige eelnõude puhul, kus mängus kõrged panused (elektrituruseadus, jäätmemajandus). Nimetatud eelnõud pahatihti muutuvad Riigikogus menetledes üleöö tundmatuseni. Muudatuse põhjendused piirduvad viitega „poliitilisele tahtele“. Määravaks ei ole enam mitte, mis on õige ja õiglane, vaid mis on kasulik. Kõige ilmekalt esindab sellist suhtumist ühe seaduslooja avameelne tunnistus, et, „see ei ole õige, mis me teeme aga koalitsioonileping kohustab“.

¹ <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm>

² http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=41329/%D5MA+k%E4siraamat_12+2.pdf

3. Kolm soovitus

Õigusaktide mõju analüüsi ei tohi ei üle ega ka alahinnata.

Eesti võiks loobuda valdkonna õiguslikust reguleerimisest, mille mõjude hindamine käib ilmselgelt üle jõu.

Õigusloomes peaks poliitikud loobuma õiguslike argumentide ja juristid poliitiliste argumentide kasutamisest.